7.6 ЗНАЧИМІСТЬ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ РЕФЛЕКСІЇ НА ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ПРИКЛАДІ КРАЇН АФРИКИ

Соколова Зоя Сергївна, канд.екон.наук, доцент **к**афедри міжнародних економічних відносин і бізнесу, ФМВ, Національний авіаційний університет, Україна, Київ
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-2745-1568
E-mail: zoya_sokolova@yahoo.fr

Анотація. *Розглянуто головні ознаки глобалізації та особливості економічного розвитку країн Африки. Проаналізовано позитивні та негативні наслідки впливу глобалізації на країни Африки. Встановлено, що глобалізація може забезпечити корисні ефекти для економічного розвитку африканських країн за умови правильного підходу до взаємодії з її впливом. Окреслено головні чинники, необхідні в стратегіях країн Африки для успішної взаємодії з глобалізацією. В цьому контексті предметом дослідження визначено людський капітал, який відіграє значну роль в інтеграції африканських країн у глобалізований світ. Мета дослідження полягає у визначенні необхідних компонентів людського капіталу саме країн Африки, виходячи з особливостей розвитку їхніх економік. Під час здійснення дослідження використано історичний метод при огляді історичної ретроспективи поширення процесів глобалізації в країнах Африки, коли вони проявили свою неготовність до взаємодії з наслідками глобалізації одразу після отримання незалежності, тобто у 1960-1970-і роки і покращення цієї ситуації в країнах контиенту згодом, починаючи з 1990-х років, коли вони почали знаходити механізми адаптації до процесів глобалізації; метод індукції при визначенні негативних та позитивних наслідків впливу глобалізації на країни Африки, значимість яких обумовлена можливістю глобалізації сприяти покращенню продуктивності в країнах Африки при певному рівні людського капіталу; метод дедукції при визначенні людського капіталу, як суттєвого чинника успішної взаємодії з наслідками глобалізації для всіх країн Африки; системно-структурний підхід при визначенні компонентів людського капіталу, необхідних для успішної взаємодії з наслідками глобалізації. В результаті дослідження зроблено висновок, що глобалізація може сприяти економічному розвитку країн Африки, і для успіху в цій взаємодії їм необхідно серйозну увагу приділити покращенню рівня шкільної та професійної освіти їхнього населення, а також соціальні показники.*

Ключові слова: *глобалізація, країни Африки, людський капітал, вплив глобалізації, економічний розвиток, знання, компетентності, продуктивність, ефективне регулювання.*

Вступ

Актуальність даної теми обумовлена змінами в системі міжнародних економічних відносин (МЕВ), викликаних впливом глобалізації. Остання означає посиленння взаємозалежності національних економік світу, що відбулося через динамічне зростання міжнародного руху товарів, послуг, капіталу, робочої сили, технологій. Тут проявляється дуальність глобалізації: вона одночасно забезпечує зростання суспільних благ (завдяки активному руху факторів виробництва через кордони), однак поряд з цим вона забезпечує домінування країн-лідерів в світовій економіці з пріоритетним задоволенням їхніх інтересів. Через це для менш розвинутих країн, особливо для країн-аутсайдерів, виникає небезпека підпорядкування першим. Таке становище визначає необхідність визначення підходів до взаємодії з глобалізацією, що в комплексі повинно включати зменшення впливу її негативних і підсилення впливу позитивних наслідків.

Дослідженням глобальних економічних процесів присвячені роботи вітчизняних фахівців: О. Білоруса, В. Геєця, Д. Лук'яненка, В. Рокочі, А. Філіпенка, О. Шевченко (Полтавський університет економіки і торгівлі); іноземних фахівців: З. Бжезінського, Дж. Стіглеця та інших. Серед африканських фахівців, чиї праці присвячені питанням економічного розвитку країн Африки та впливу на них глобалізації, можна виділити Нгозі Оконджо-Івеала — нігерійсько-американська економістка, генеральний директор Світової організації торгівлі (СОТ); Ел-Хадж Ахмаду Ібрагім з державного університету штату Йобе на півночі Нігерії; Сіла М., Мутурі Є., Огінга Дж. З Вищої школи економіки університету Найробі та інших.

В сучасних дослідженнях важливе місце посідає аналіз впливу глобалізації на національні економіки і розробка підходів до взаємодії з її наслідками як позитивними, так і негативними. Новизна даної наукової роботи полягає у подальшому розвитку вивчення складових компонентів факторів ефективної взаємодії з глобалізацією країн Африки з концентрацією уваги на людському капіталі. Виділення країн Африки для розгляду у цій взаємодії визначає вагомість даної роботи, адже стає все більш очевидною необхідність удосконалення підходів і стратегій для цього для країн будь-якого рівня розвитку.

Метою дослідження є всебічне вивчення людського капіталу, як однієї з найважливіших компонент національної економіки для ефективної рефлексії на вплив глобалізації як дуалістичного явища на прикладі країн Африки. Ставимо науково-дослідницьке завдання виділити позитивні та негативні наслідки впливу глобалізації на країни, які не є лідерами в системі МЕВ, а саме країни Африки, та визначення головних компонент людського капіталу, як одного з головних факторів у цій взаємодії.

Методологія дослідження. Використано ісоричний метод при огляді процесів поширення глобалізації в країнах Африки; метод індукції при

визначенні негативних та позитивних наслідків впливу глобалізації на країни Африки; метод дедукції при визначенні людського капіталу, як суттєвого чинника успішної взаємодії з наслідками глобалізації для всіх країн Африки; системно-структурний підхід при визначенні компонентів людського капіталу, необхідних для успішної взаємодії з наслідками глобалізації.

Логічно матеріал побудований наступним чином. В першій частині представлена сутність глобалізації та огляд історії поширення процесів глобалізації в країнах Африки. В наступній частині визначені негативні та позитивні наслідки впливу глобалізації на країни Африки. Далі розглянуто важливі фактори рефлексії Африки на глобалізацію та виділено серед них людський капітал, показана його вагомість. У прикінцевій частині визначені компоненти людського капіталу, необхідні для успішної взаємодії з наслідками глобалізації і забезпечення зростання продуктивності. У висновку стверджується, що глобалізація може сприяти економічному розвитку країн Африки; для успіху в цій взаємодії їм необхідно серйозну увагу приділити покращенню рівня шкільної та професійної освіти їхнього населення.

Результати наукового дослідження

Сутність глобалізації та історія її поширення. Глобалізація є процесом збільшення економічної інтеграції між країнами і розширення глобальних зв'язків. Вона проявляється у створенні глобалізованих ринків, коли бізнес виходить за межі національних кордонів через створення транснаціональних корпорацій (ТНК); у формуванні глобального інформаційного простору. Головним елементом суспільного багатства в епоху глобалізації стають знання.

Імпульсом інтеграції є міжнародний поділ праці (МПП). В умовах глобалізації він перетворюється на світогосподарський поділ праці: по-перше, як внутрішньо- та міжрегіональний і транснаціональний, а по-друге, як глобальний поділ праці. МПП виникає між країнами, а глобальний поділ праці — всередині ТНК. На відміну від МПП, його не можна представити за територіальною ознакою (як МПП).

Глобальний поділ праці – за своєю сутністю це технологічний поділ праці у виробництві на основі внутрішнього поділу в межах ТНК у формі транснаціональної кооперації та спеціалізації виробництва, тобто транснаціональний поділ праці. Тут єдиний виробничий процес поділяється на операції, які здійснюються в різних країнах, а діяльність ТНК забезпечує регулярний кругообіг у планетарному масштабі товарів, послуг, фінансових і природних ресурсів, знань, технологій і управлінського досвіду. Очевидно, що участь в транснаціональному поділі праці забезпечує національній економіці вихід на світовий ринок товарів, послуг, капіталу, нових технологій і сучасного менеджменту [3, p. 10].

Існує думка, притаманна переважно дослідникам з країн, що розвиваються, що глобалізація значною мірою була зумовлена інтересами та потребами розвинутих країн. Завдяки науково-технічного процесу (НТП) суттєвою особливістю глобалізації стало стиснення простору та часу, в результаті чого світ перетворився на єдине ціле [4, p. 86].

Однак, доцільно враховувати, що саме розвинуті країни розробляють і втілюють досягнення НТП, які сприяють процесам глобалізації. Тому, логічно, що глобалізований світ є необхідним саме розвинутим країнам для обслуговування їхніх інтересів через їхнє домінування у глобалізованій економіці, коли переваги глобалізації розподіляються неровнімірно.

Необхідно додати, що глобалізація не є новим явищем. Процес її розповсюдження триває вже близько століття. Однак в епоху Інтернету розширення її масштабів значно прискорилося. Це приносить як нові можливості, так і виклики. В залежності від факторів розвитку та особливостей середовища національних економік, вони по-різному впливають на країни світу. Вже визнано, що наслідки глобалізації ведуть кожну країну до нових змін, яких вона раніше не зазнавала. І саме для уникнення нерівномірного розподілу переваг глобалізації, кожній країні необхідно розробляти свою власну стратегію, як взаємодіяти з глобалізованою економікою, які відповідати на наслідки глобалізації. При тому, варто зазначити, що рішення кожної окремої країни щодо рефлексії на глобалізацію повинно спиратися на її власні бажання та прагнення [5, p. 9].

Отже, глобалізація соціально-економічних процесів супроводжується, з одного боку, формуванням новітніх умов та джерел розвитку, а з іншого — несе в собі виклики: технологічні, економічні, соціальні, цивілізаційні. Тут виникає суперечність: країнам для розвитку потрібно інтегруватися у глобалізовані світогосподарські структури, і одночасно – їм необхідно забезпечити певну захищеність від кризових наслідків глобалізації.

Для африканських країн, які через системні трансформації намагаються подолати проблему відсталості, надзвичайно важливою є задача правильної рефлексії на наслідки глобалізації, щоб вона не пригнічувала національну економіку, а більше сприяла її розвитку.

В сучасних умовах, коли глобалізація змінила світ, систему взаємозалежності та перехрестних взаємовпливів між державами та ТНК, питання економічного розвитку країн Африки є значущим як на державному, регіональному, так і на рівні окремих господарюючих суб'єктів. Наслідки економічної глобалізації можуть мати як позитивний ефект у вигляді різних технічних відкриттів та розробок, так і негативний – у формі експлуатації одних держав іншими. Ці наслідки, особливо негативні, є викликом державі і підприємствам.

Очевидно, що глобалізація стимулює держави до пошуку принципово нових підходів для зміцнення потенціалу економічного розвитку. Надійним

підґрунтям розвитку національної економіки в умовах глобалізації повинно стати формування її як системи з взаємопов'язаними підсистемами нижчих рівнів та узгодження інтересів кожної підсистеми з інтересами всієї системи.

В системі міжнародних економічних відносин країни Африки відстають від інших регіонів в цілому за економічним і зокрема за людським розвитком. Не дивлячись на це, необхідно зазначити, що розвинуті країни зацікавлені в охопленні Африки глобалізацією. Щонайменше інтерес тут полягає у доступі до ресурсів та великих ринків, що підкреслює важливість інтеграції економік в Африці також і на регіональному рівні.

Щодо відсталості країн Африки необхідно вказати, що це обумовлено внутрішніми та зовнішними чинниками, які співпали у часі. Внутрішньо це спричинила політична та соціальна нестабільність після отримання ними незалежності у 1960-1970-і рр., зовнішньо — холодна війна. Під час свого розпалу у 1960-1970-і рр. В Африці вона проявилася як підтримка з боку соціалістичного та капіталістичного блоку, щоб утримати африканські країни під своїм впливом. Це знівелювало прагнення країн Африки самостійно робити вибір напрямку розвитку, цим демотивуючи їх формувати демократичне суспільство. Такі обставини призвели до результату, протилежного побудові демократії, а саме до зростання авторитарних режимів у формі однопартійної системи або військової влади, що стало характерною ознакою більшості країн постколоніальної Африки [4 р. 87].

Через вказані чинники, які обумовили аутсайдерські позиції країн Африки в світовій економіці, вплив глобалізації на них проявився специфічним чином. На думку автора, доцільно виділити наступні негативні та позитивні наслідки цього впливу.

Негативні наслідки впливу глобалізації на країни Африки. В Африці стратегії розвитку від зовнішніх донорів сконцентровані на стабілізації та приватизації, а не на зростанні. При тому, спеціалізація африканських економік, заснована на потребах зовнішніх сил, визначила їхню зосередженість на сировинних товарах, а з цим — їхню залежність від світових цін [4 р. 87].

Одразу після отримання незалежності лібералізація економіки та програми структурної перебудови, запропоновані МВФ та Світовим банком, в країнах Африки призвели до падіння економіки і колапсу виробничого сектору (на відміну від країн Східної Азії, де втілення подібних програм мало позитивні результати).

З 1990-х років в Африці почалося повільне покращення економіки. Внесок експорту та секторів послуг у ВВП стабільно зростав. У 2013 році темпи росту Африки становили близько 4%, а світової економіки — лише 3%. Вирішальне значення для економічного зростання мали зростаючий імпорт та експорт, хоча його перевжна частка — це сировинні продукти, а високі ціни на них сприяли зростанню валютних надходжень в Африку. У 2012 році

експорт Африки зростав швидше, ніж експорт будь-якого іншого регіону світу (6,1%). Однак це становило лише 3,5% від обсягів світового експорту; і протягом багатьох років цей показник залишається низьким. При тому, торгівля товарами обробної промисловості з доданою вартістю зростає більше всередині самої Африки, ніж за її межі [5, p. 2].

Це означає, що на дивлячись на тенденцію покращення економічних показників власне африканських країн в динаміці, у порівнянні з іншими регіонами вони є все ж є відсталими. Все в цілому унеможливлює стійке зростання та розвиток.

Економічна спеціалізація країн Африки, нав'язана їм ззовні, перетворила їх на низку поневолених економік, міцно пов'язаних із зовнішнім світом, але з дуже слабкими зв'язками між ними самими.

Глобалізація обумовила відкриття африканськими країнами своїх економік для іноземних товарів і підприємців, і цим обмежила здатність африканських урядів вживати свідомих заходів для сприяння появі місцевого класу підприємців.

До того ж, конфлікти щодо розподілу обмежених здобутків глобалізації загострилися і стали більш політизовані. Вразливі верстви населення (жінки, молодь, сільські жителі) в цій боротьбі програють та піддаються дискримінації. Це розмиває національний дух солідарності та взаємності, які необхідні для успішної демократії.

Таке становище посилило маргіналізацію країн Африки, їхню економічну нерівність та бідність, послабило здатність і мотивацію людей ефективно брати участь у політичних і соціальних процесах в їхніх країнах.

Необхідно підкреслити, що в розвинутих країнах, які домінують в процесах глобалізації, базові принципи демократії — належне врядування, прозорість і підзвітність — є загальноприйнятими. Однак, із поширенням стандартів глобалізації, вони залишали мало можливостей або взагалі не допускали адаптації цих приниципів до специфічних особливостей суспільств і культур, куди ці стандарти переносилися. Зокрема, для втілення соціальних програм уряди країн Африки залучали неурядові організації, які через корупцію замість пошуків компросів, згодом намагалися ті ж самі уряди змінювати. Так, африканські уряди втрачали хоч і незначні, але все ж існуючі у них повноваження та легітимність, що обумовило дестабілізацію політичної ситуації та економіки. Таке середовище не сприяє розвитку демократії з її супутніми елементами — толерантність та компроміси. Це призвело до посилення демотивації африканців активно залучатися у соціальне та політичне життя своїх країн, до відустності консолідації суспільства, до послаблення можливостей африканських урядів визначати та контролювати події у своїх країнах, до скасування їхньої підзвітності та відповідальності перед своїм населенням.

Таким чином, глобалізація в Африці призвела до поширення анти-девелопменталізму (anti-developmentalism), оголошуючи державу маргінальною або невідповідною для розвитку. В результаті, нав'язані глобальними інститутами (МВФ, СБ та СОТ) та глобальними гравцями (великі ТНК) програми розвитку і моделі співпраці призвели країни Африки до розмивання суверенітету, особливо в економічних і фінансових питаннях, а також до нівелювання ефективного управління.

До того ж, досягнення НТП, які за логікою повинні вчиняти позитивний вплив на економічні процеси, в Африці, через відсутність ефективного управління призвели до гальмування розвитку саме місцевих технологій та спотворення моделей виробництва.

Крім вказаного, інші негативні наслідки глобалізації в Африці проявилися як сприяння незаконній торгівлі наркотиками, контрабанді людей, викиданню небезпечних відходів і виснаженню навколишнього середовища.

Позитивні наслідки впливу глобалізації на країни Африки. Глобалізація полегшила просування міжнародної торгівлі та комерції, сприяла припливу прямих іноземних інвестицій (ПІІ), а з цим і розвитку виро-бництва, водночас вимагаючи від лідерів більшої підзвітності за інвестиційні проекти, а з цим і кращому регулюванню проектами. Тут необхідно вказати, що приток іноземного капіталу часто змушував африканських лідерів приймати програми та заходи, протилежні очікуванням і настроям своїх гро-мадян.

Разом з міжнародними лобі та групами тиску в різних сферах, а також з університетами та вищими навчальними закладами глобалізація сприяла по-ширенню знань, навичок, поглядів, завдяки чому вони можуть змінювати ставлення та поведінку суспільства та державного керівництва. Це допогло засвоєнню стандартів глобалізації, зокрема щодо соціальних питань, і що важливо, змушує державу змінити свої підходи до взаємодії як зі своїми "підданими", так і зі своїми внутрішніми та зовнішніми партнерами.

Інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ), як супутні явища глобалізації, полегшили взаємодію між країнами та народами. Так глобалізація зробила доступною інформацію про ефективне управління та регулювання, а також про свободи та права, якими користуються люди в інших країнах. Це обумовило втілення в африканських країнах зовнішнього контролю в управління і забезпечило умови для більшої прозорості, відкритості та підзвітності в Африці [4 p. 88]

Через розвиток виробництва глобалізація має можливості позитивно впливати на зростанню продуктивності шляхом збільшення знань та навичок професійної кваліфікації у країні-реципієнті разом із припливами ПІІ [6, p. 2].

Світовий досвід процесу глобалізації, свідчить, що вона приносить користь тим, хто має спроможність використати її переваги, і може бути дуже шкідливою для непідготовлених до її викликів. 446 амец е стосується більшості африканських країн, які на момент зростання масштабів

глобалізації, завдяки Інтернету та ІКТ, не мали необхідного потенціалу і досвіду, і тому були не готові взаємодіяти з її наслідками [4 p. 92].

Важливі фактори рефлексії Африки на глобалізацію. Очевидно, що для розвитку країнам Африки необхідно залучатися в економічні процеси глобалізованої економіки. Для успішної взаємодії з глобалізацією, їм необхідно розвивати стратегії, які передбачають зменшення її негативних та посилення позитивних наслідків. На думку автора, такі стратегії повинні включати елементи об'єктної та суб'єктної дії, тобто виділити, на що спрямована дія, а потім тих, хто ці дії повинен вчиняти або необхідні для цього інструменти.

Серед ключових об'єктних питань, які необхідно враховувати в стратегіях взаємодії країн Африки з глобалізацією, повинні бути фактори виробництва та ресурси, а саме: розвиток обробної промисловості; розвиток людського капіталу; підвищення продуктивності; охорона навколишнього середовища. Це повинно бути виконано державними чиновниками та менеджерами компаній як місцевих, так і закордонних через забезпечення ефективного управління з раціональним розподілом наявних ресурсів та отриманих доходів, а також покращення регуляторних можливостей по всім галузям економіки.

Для економічного зростання вжливим чинником є удосконалення і диференціація виробництва і, що особливо важливо, розвиток обробної промисловості, тобто стимулюванням підвищення доданої вартості, що означає збільшення рівня переробки товарів та удосконалення послуг. В глобальному поділі праці перспективи для африканських економік полягають в їхній здатності входити в глобальні ланцюжки створення вартості на вищих рівнях розробки і продажу продуктів, таких як проектування, зборка, монтаж, обробка, маркетингове і післяпродажне обслуговування [5, p. 2].

Розвиток людського капіталу. Серед вказанних елементів очевидно, що найважливішим ресурсом є людський капітал. Загальне визначення людського капіталу включає: знання, компетенції та властивості, які втілені в індивідах, і сприяють створенню особистого соціального і економічного добробуту. Його створення потребує цілеспрямованих зусиль [1, p. 123].

Як вказано вище, глобальний поділ праці — це транснаціональна кооперація та спеціалізація виробництва. Теоретично визначено, що двома основними джерелами зростання при транскордонному виробництві є накопичення капіталу та передача знань. Тому глобалізація через накопичення капіталу може посилити зростання шляхом заохочення введення нових ресурсів та включення іноземних технологій у виробництво економіки-реципієнта. І поряд з цим, через збільшення існуючого запасу знань у країні-реципієнті за рахунок професійної підготовки та отримання навичок разом із ПІІ, глобалізація сприяє зростанню продуктивності. Таким чином, глобалізація збільшує не лише фізичний капітал, а й сприятиме розвитку

людського капіталу, і через цей канал вона сприяє зростанню продуктивності в економіці.

Продуктивність у поєднанні з ефективним використанням ресурсів, сприяє збільшенню потенційних темпів зростання та добробуту. Звідси випливає, що при аналізі факторів зростання продуктивності увагу необхідно зосередити на впливі факторів людського капіталу і глобалізації, а не тільки на економічному зростанні [6, p. 2].

Результат дослідження вчених Нігерії свідчить, що в Африці між глобалізацією, розвитком людського капіталу та продуктивністю є нелінійний зв'язок. Важливість цього аналізу полягає у визначенні факту того, що при відповідному рівні людського капіталу глобалізація сприяє зростанню продуктивності. Встановлено, що в Африці з двох елементів — глобалізація та людський капітал — для зростання продуктивності, поріг людського капіталу повинен становити не менше 45,07%. Нижче цього значення людський капітал разом з глобалізацією негативно впливають на зростання продуктивності. І навпаки, вище цього порогового значення вплив людського капіталу на зростання продуктивності є позитивним, хоч і незначним, він прискорює зростання продуктивності на 11,282% [6, p. 8].

Продуктивність праці в країнах Африки є вкрай низькою. За даними Міжнародної організації праці станом на 2021 рік виробіток за відпрацьовану годину в Африці в середньому складає приблизно 7 дол. США. В країнах Африки з низькими доходами він складає 3, з доходами нижче середнього — 9, вище середнього – 24 дол. США. І хоча тут є тенденція покращення (у 2010 році ці показники були ще менше на 1-2 дол. США), у порівнянні з іншими регіонами африканці дуже сильно відстають: в країнах Європи в середньому він складає приблизно дол. США, а в країнах-лідерах світової економіки він перевищує 60 дол. США [7].

Із вищевказаного випливає, що для країн Африки життєво необхідно вирішити проблему покращення людського капіталу з акцентом на знаннях та практичних професійних навичках.

В Африці існує багато перешкод для розвитку людського капіталу: низький рівень освітньої підготовки та рівень охоплення вищими навчальними закладами, забастовки, корупція, відсутність інфраструктури ІКТ, низький рівень системи охорони здоров'я. На підтвердження низького рівня освіти в Африці, необхідно вказати, що в багатьох країнах Африки тривалість шкільного навчання у порівнянні з країнами інших континентів є значно коротшою, триває в середньому 5-7 років, часто менше. Рівень університетської підготовки на континенті є ще слабшим [2, p. 195.]

Індекс людського розвитку (ІЛР, англ. Human Development Index – HDI) – індекс, який дає інтегральну оцінку розвитку людини. Поєднує три показники: ВВП на душу населення, рівень грамотності й тривалість життя. Рівень грамотності включає середню тривалість і очікувану тривалість

навчання. Серед країн Африки лідерами по показнику середньої тривалості навчання є три країни з півночі — Єгипет, Туніс, Лівія, дві країни з півдня – ПАР та Ботсвана, і країна з центральної частини – Габон, середня тривалість освіти у них триває 9,5 років. В цілому такий показник міг би бути задовільним, але треба врховувати, що це зовсім невелика частка з 54 країн Африки. По всьому континенту цей показник є дуже слабким у порівнянні з іншими регіонами з рівномірною тривалістю навчання в середньому не менше 10 років. В Африці є ще доволі багато країн, де цей показник є вкрай незадовільним. Країни, які найбільше відстають за цим показником в Африці, це в західній частині – Гвінея, Буркіна-Фасо, Малі, Нігер, в центральній частині – ЧАД, у східній частині — Мозамбік, Бурунді; середнья тривалість навчання у них триває 3 роки [8].

Компоненти людського капіталу для рефлексії на глобалізацію. Навички, які пропонуються через формальну освіту в африканських навчальних закладах переважно зазнають збій на ринках праці, навіть у роботодавців з Африки. Наприклад, невідповідність навичок випускників очікуванням роботодавців у Нігерії досягає 60,6%. Випускникам бракує знань та практичних навичок по інформаційних технологіях, критичного мислення, підприємницького підходу, та інших якостей, яких вимагають ТНК [5, p. 5].

Поодинокий досвід країн Африки свідчить, що важливі компоненти освітніх реформ повинні бути спрямовані на засвоєння навичок кваліфікованої праці, як це було в Кенії з позитивними результатами. Дослідження ринку праці в Кенії показали, що можливість озброєння молоді кваліфікованими навичками, які відповідають очікуванням попиту, сприяє зниженню безробіття. Окрім вирішення проблеми зайнятості, підготовка кваліфікованих працівників в Кенії допомогає у залученні її підприємств в глобальні ланцюжки створення вартості. В результаті, високоякісна робоча сила стає одночасно гарантією стабільної і високої продуктивності для ТНК, а також, завдяки підвищенню рівня заробітної плати, стає ринком для продукції, цих же самих ТНК [5, p. 5].

Враховуючи вищевказане, можна стверджувати, що африканським лідерам необхідно зосередити свої зусилля на покращенні освітнього рівня своїх громадян з акцентом на кваліфікаційних навичках і продуктивності, на інформуванні та навчанні їх громадянських, на покращенні соціальних, економічних і культурних прав і обов'язків, а також наданні їм повноважень, щоб вони вміли захищати свої права та інтереси, роблячи цим внесок у загальний розвиток своїх країн.

Для досягнення такої мети африканські країни потребують розвитку відповідної інфраструктури, тобто їм потрібно інвестувати значні кошти в будівництво, розвиток і підтримку свого капіталу, особливо закладів охорони здоров'я та освіти, які обслуговують широкі маси населення, а не малочисельну еліту. Наведені дані по освіті та продуктивності підтреджують

ідею, що лише розвиваючи свої людські ресурси, африканські країни зможуть ефективно взаємодіяти з глобалізованим світом.

У глобалізації є очевидні переваги у створенні робочих місць, отриманні корпоративних прибутків, технологічному розвитку та формуванні державного доходу. Неможна недооцінювати той факт, що Африка може багато виграти, якщо вона ввійде в структуру глобальних ланцюжків створення вартості [5, p. 9].

Висновки

Глобалізація соціально-економічних процесів сприяє формуванню новітніх умов та джерел розвитку, і одночасно — несе в собі виклики: технологічні, економічні, соціальні, цивілізаційні. Виникає суперечність: країнам потрібно інтегруватися у глобалізовані світогосподарські структури, і також забезпечити певну захищеність від кризових наслідків глобалізації. Не дивлячись на відсталість африканських країн, розвинуті країни зацікавлені в охопленні їх глобалізацією.

Серед негативних наслідків впливу глобалізації на країни Африки, необхідно вказати, що через її вплив спеціалізація країн Африки, нав'язана їм ззовні, визначила їхню зосередженість на сировинних товарах, а з цим — їхню залежність від світових цін. Це перетворило їх на низку поневолених економік, міцно пов'язаних із зовнішнім світом, але з дуже слабкими зв'язками всередині Африки.

Глобалізація обмежила здатність країн Африки у формуванні місцевого класу підприємців. Конфлікти з розподілу здобутків глобалізації посилили маргіналізацію країн Африки, їхню економічну нерівність та бідність.

Через неадаптивність глобалізованих стандартів демократії та політичну нестабільність африканські уряди часто втрачали владу, що обумовило дестабілізацію економіки. Це вело до послаблення можливостей африканських урядів визначати та контролювати події у своїх країнах.

В результаті, програми розвитку і моделі співпраці, нав'язані ззовні, призвели країни Африки до розмивання їхнього суверенітету, до нівелювання ефективного управління. Через це досягнення НТП призвели до гальмування розвитку саме місцевих технологій та спотворення моделей виробництва.

Серед позитивних наслідків впливу глобалізації на країни Африки необхідно вказати, що глобалізація полегшила просування міжнародної торгівлі та комерції, сприяла припливу ПІІ, а з цим і розвитку виробництва, водночас вимагаючи від лідерів більшої підзвітності.

Глобалізація сприяла поширенню прогресивних знань, навичок, поглядів, які сприяли змінам у ставленні та поведінці суспільства та державного керівництва. Це допомогло засвоєнню нових стандартів щодо соціальних питань. Через ІКТ глобалізація зробила доступною інформацію про ефективне

управління та регулювання, що забезпечило умови для більшої прозорості, відкритості та підзвітності в Африці.

Для успішної взаємодії з глобалізацією країнам Африки необхідно розвивати стратегії, які передбачають зменшення її негативних та посилення позитивних наслідків. Серед ключових питань повинні бути фактори виробництва та ресурси: розвиток обробної промисловості; розвиток людського капіталу; підвищення продуктивності; охорона навколишнього середовища. Це повинно бути виконано державними чиновниками та менеджерами місцевих та закордонних компаній через ефективне управління.

Глобалізація через ПІІ та зростання знань та навичок сприяє зростанню продуктивності. За умови порогового рівня 45,07% людський капітал у взаємодії з глобалізацією сприяють зростанню продуктивності. В Африці освітня підготовка та продуктивність знаходяться на дуже низькому рівні. Тому для успішної рефлексії на глобалізацію африканським лідерам необхідно зосередити свої зусилля на покращенні освітнього рівня своїх громадян з акцентом на кваліфікаційних навичках і продуктивності. Для досягнення такої мети африканські країни потребують розвитку відповідної інфраструктури. Подальші розробки в цьому напрямку потребують аналізу складових елементів цієї інфраструктури, а також рівня підготовки працівників освіти. При тому, очевидно, що для використання переваг глобалізації, для просування освітнього рівня в Африці необхідно більш уважно ставитися до покращення соціального добробуту африканців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Holovko L.S. (2014) Lyuds′kyy kapital yak resurs ekonomichnoho rozvytku [Human capital as a resource of economic development] Ekonomichnyy nobelivs′kyy visnyk, № 1 (7), pp. 122-127.
2. Sokolova Z. (2022) Vplyv pokaznykiv shkil′noyi osvity na ekonomichnyy rozvytok krayin Afryky. Proceedings of the 100th anniversary Polissia national university: achievements, realities, perspectives (Ukraine, Zhytomyr, Novenber 1, 2022), Zhytomyr: Polissia national university, pp. 194 – 197.
3. Kozak Y., Shengelia T. (ed.). (2014) An Introduction to International Economic Relations. Tbilisi: Universal.
4. Ibrahim Alhaji A. (2013) The Impact of Globalization on Africa. International Journal of Humanities and Social Science (electronic journal), Vol. 3, No. 15, pp. 85-93. Retrieved from: https://ijhssnet.com/journal/index/2000 (accessed 20 March 2023).
5. Muthoka S.,Muthuri E., Oginga J. (2015) Globalisation in Africa: An Overview. Munich Personal RePEc (Research Papers in Economics) Archive (MPRA) Paper No. 65474 / 2015, July. (unpublished). Retrieved from: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/65474/1/MPRA_paper_65474.pdf (accessed 20 March 2023).
6. Okunade Solomon O., Alimi Ahmed S., Olayiwola Abiodun S. (2022) Do human capital development and globalization matter for productivity growth? New Evidence from Africa. Social Sciences & Humanities Open (electronic journal), Vol. 6, Issue 1, pp. 1-9. Retrieved from: https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii (accessed 20 March 2023).

7. UN. International labour Organization. Statistics on labour productivity. Retrieved from: https://ilostat.ilo.org/topics/labour-productivity/ (accessed 20 March 2023).
8. UNDP. Human Development Index (HDI). Retrieved from: https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI (accessed 20 March 2023).